

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Logopaedica 7 (2023)

ISSN 2083-7283

DOI 10.24917/20837283.7.2

Joanna Botwin

Badacz niezależny, Warszawa

ORCID 0009-0004-0633-552X

Tożsamość polskich uczniów bilingwalnych mieszkających w Irlandii

The identity of Polish bilingual children living in Ireland

Streszczenie

Uczniowie bilingwalni, którzy migrują wraz z rodzinami lub urodzili się poza granicami kraju, doświadczają wielu zmian, muszą dostosować się do nowego środowiska oraz innego języka. Tożsamość dziecka dwujęzycznego, które styka się z dwiema kulturami oraz żyje i wychowuje się w środowisku, gdzie używane są dwa kody językowe, może być hybrydą tych dwóch światów. Wszystkie te kwestie mogą prowadzić do poczucia wyobcowania lub problemów z określeniem własnej tożsamości. Niniejszy artykuł przedstawia, jak polskie dzieci dwujęzyczne mieszkające w Irlandii postrzegają siebie, czy identyfikują się z Polską, czy też czują się Irlandczykami. Sformułowane w artykule wnioski odnoszą się do dwóch grup respondentów, bilingwistów urodzonych w Polsce oraz ankietowanych urodzonych w Irlandii (jeden uczeń urodzony we Włoszech). Uwagę poświęca się również czynnikom, które mają istotny wpływ na samoidentyfikację, takim jak rola rodziców, wpływ otoczenia, kontakty z rodziną w Polsce czy system edukacji.

Słowa kluczowe: bilingwizm, tożsamość, emigracja

Abstract

The bilingual students who migrate with their families or were born abroad experience many changes in their lives and have to adapt to a new environment and learn to speak a different language. The identity of a bilingual child who encounters two cultures and lives and grows up in an environment where two language codes are used can be a hybrid of these two worlds. All these issues can lead to feelings of alienation or problems with defining one's own identity. This paper examines how the Polish bilingual children living in Ireland perceive themselves,

whether they identify themselves with Poland or whether they feel Irish. The conclusions drawn in the paper refer to two groups of respondents, Polish-born bilinguals and Irish-born respondents (one Italian-born student). Attention is also paid to the drivers, which have a significant impact on self-identification, such as the role of parents, the influence of the environment, contacts with family in Poland and the education system.

Keywords: emigration, identity, bilingualism

Migracja to zjawisko, które może wpłynąć na życie każdej jednostki zarówno pozytywnie, jak i negatywnie (Kubitsky, 2012). Zmieniając kraj, migrant może odmienić swoje życie, jednak każda migracja pozostawia w psychice ślad, wzbogaca o nowe doświadczenia, daje wiedzę o innych ludziach, ale przede wszystkim o sobie. W ujęciu socjologicznym migracja to proces wiążący dwa systemy społeczne, system kraju pochodzenia z krajem przyjmującym, który w owych krajach wywołuje określone skutki (Bartz, 1997). „Osoby dorosłe, które zdecydowały się na życie w nowej ojczyźnie, zwykle nie zdają sobie sprawy z konsekwencji psychologicznych takiego kroku. Oprócz nauczenia się nowego języka czy też korzystania z wyuczonego języka obcego, ale używanego w naturalnym środowisku, emigrant stoi przed koniecznością budowania nowej tożsamości” (Cieszyńska, 2006, s. 101). Jak podaje J. Kubitsky bycie „tu i tam” wpływa na poczucie tożsamości (Kubitsky, 2012).

Tożsamość możemy rozpatrywać z perspektywy normatywnej lub deskryptywnej. Perspektywa opisowa koncentruje się na kształtowaniu się tożsamości i w takim ujęciu niniejszy artykuł przedstawia badane zagadnienie.

Tożsamość kulturowa, zgodnie z przyjętą definicją Henriego Tajfela (1982), to wyobrażenie jednostki o niej samej związane z wartością i znaczeniem emocjonalnym. Tożsamość kulturowa nie jest wartością stałą, jak podkreśla W.T. Miodunka (1987), nie jest dana raz na zawsze, ale zależy od wielu czynników społecznych, psychicznych i kulturowych¹. Ten dynamiczny i ciągły proces pokazała w swoich badaniach przeprowadzonych we Włoszech K. Kowalcze-Franiuk (2018). Omawia ona przypadek, w którym badany respondent na przestrzeni lat udzielił na te same pytania o tożsamość kulturową zupełnie różnych odpowiedzi. Przechodził on przez wszystkie etapy w rozwoju tożsamości aż do osiągnięcia świadomej identyfikacji swojej osoby. Przez pierwsze lata od przyjazdu do Włoch czuł się Polakiem, na etapie szkoły średniej reprezentował postawę anomiczną, obejmującą emocjonalny stosunek do reprezentowanego języka, wynikający z dominującego stanu emocjonalnego i potrzeb życiowych. Trzeci etap nastąpił, gdy badany osiągnął samodzielność zawodową i dojrzałość emocjonalną, wtedy czuł silną identyfikację z „włoskością”. Podczas ostatniego etapu kształtowania się tożsamości badany identyfikował się dwukulturowo jako Polak i Włoch (Kowalcze-Franiuk, 2018).

Życie na emigracji to nie tylko odnalezienie się w nowej rzeczywistości, przystosowanie do innego środowiska i różnych obyczajów, ale także refleksje związane

¹ Pojęcie tożsamości w okresie nasilających się ruchów migracyjnych, mieszania się kultur stało się bardzo interesujące dla socjologii w badaniach zmieniających się społeczności (Miodunka, 1987, s. 111–122).

z tożsamością, zrozumieniem siebie. Podczas opisywania różnych zjawisk związanych z migracją istotny dla mnie stał się problem tożsamości polskich dzieci bilingwalnych w Irlandii, ich autoidentyfikacji w kontakcie z inną kulturą. Czy przyswojenie nowego języka, który często staje się językiem pierwszym, wpływa na ich autopercepcję? Czy, tak jak w przypadku dominacji jednego z języków, istnieje także dominacja kulturowa? Czy rzeczywiście człowiek nie zadomowi się nigdzie przez ruchliwość społeczną? „Nie ma takiego miejsca w społeczeństwie, do którego należałoby bez reszty, całą osobą i w sposób naturalny, więc z którego czerpałby pełne określenie swej tożsamości” (Bauman, 1995, s. 220).

Omawiając zagadnienie tożsamości, opieram się na teorii rozwoju E.H. Eriksona (2004), który w rozwoju człowieka wyróżnia osiem faz. Według niego jest to proces przebiegający przez całe życie, a w kreowaniu własnej tożsamości najistotniejsza jest faza wczesnej młodości, a nie okres dzieciństwa.

Stadia wyróżnione przez Eriksona to:

- I faza zwana niemowlęcą, czyli okres trwający od urodzenia do 8. miesiąca życia, kiedy dziecko uczy się zaufania do swojego otoczenia, a także do świata.
- II faza (od 8. miesiąca życia do 3 lat) to okres rozwijania przez dziecko swojej inicjatywy i zdolności do podejmowania działań. W tym czasie powinno ono rozwijać też zdrową autonomię.
- III faza (od 3. do 6. roku życia) obejmuje wiek przedszkolny, kiedy dziecko rozwija trzy rodzaje sprawności: ruchową, werbalną oraz intelektualną.
- IV faza (od 6. do 12. roku życia) to czas, gdy dzieci zaczynają bardziej świadomie definiować siebie i swoje miejsce w świecie. Ważnym elementem ich rozwoju w tym okresie stają się relacje z nauczycielami, którzy stanowią wzór dla dziecka, a ich postawy mogą ukształtować młodego człowieka w przyszłości.
- V faza (okres od 12. do 18. roku życia) to kluczowa faza w kształtowaniu się tożsamości ego młodego człowieka. W tym okresie rodzice wraz z otoczeniem powinni wspierać dziecko i otaczać je troską, aby uniknęło kryzysu tożsamościowego. Istotne jest również to, by dziecko nie było poddawane nadmiernej krytyce, zakazom i nakazom.

Erikson stwierdza, że dziecko w pewien sposób potrafi się już identyfikować. Czwartą fazę, która odnosi się do wieku szkolnego, gdy dzieci przyjmują słowa i działania nauczycieli i chcą ich naśladować, uznał zaś za najbardziej znaczącą. W tym okresie dużą rolę odgrywa szkoła oraz kontakty z rówieśnikami i bliskimi. W piątej fazie młody człowiek przestaje być dzieckiem. W tej fazie młodzi ludzie mogą wątpić w swoją tożsamość etniczną i przeżywać tzw. kryzys tożsamości, podczas którego mogą wystąpić, określane tak przez socjologów, anomia społeczna i zamęt tożsamościowy w rozwoju jednostki (Erikson, 2004). Jak podaje H. Mamzer (2002), ukształtowanie się tożsamości: jednostkowej, społecznej i kulturowej daje poczucie spójności i odrębności od innych.

Tożsamość społeczna powstaje najwcześniej w ontogenetycznym rozwoju człowieka. Koncepcja psychologa społecznego H. Tajfela (1982) zakłada, że postrzeganie przedmiotów jako podobnych i oddzielanie ich od siebie w przypadku odmienności jest podstawowym procesem orientowania się człowieka w świecie. Tożsamość

to „część posiadanej przez jednostkę koncepcji siebie, która wyrasta z jej wiedzy o uczestnictwie w różnego typu grupach społecznych wraz z wartościującym i emocjonalnym znaczeniem, jakie ma dla niej ta przynależność” (Tajfel, 1982).

Tożsamość jednostkowa ma podkreślić odmiennność człowieka i wiąże się z kulturą², natomiast tożsamość kulturowa to identyfikacja z wartościami proponowanymi przez kulturę określonej grupy społecznej, internalizacja wartości, norm zachowań i zdarzeń. Poprzez tożsamość kulturową człowiek jest w stanie określić przynależność do danej społeczności. Stanowi ona zestawienie wszystkich tożsamości społecznych, kiedy jednostka może przynależać do różnych grup społecznych, ale nie dąży do upodobnienia się do innych osób. Świadomie dokonuje selekcji (Mamzer, 2002)³.

J. Smolicz zauważa, jak ważna jest rola języka ojczystego w kształtowaniu się tożsamości kulturowej (Smolicz, 1990). Na drodze socjalizacji ludzie przyswajają sobie język macierzysty, dzięki czemu zostają wprowadzeni do różnych ról społecznych. Język ojczysty pełni jeszcze jedną ważną rolę, jest narzędziem ekspresji i dzięki niemu można przeżywać wspólne emocje (Kłoskowska, 1996). Język bierze udział w dwóch procesach – socjalizacji i kulturyzacji, ale jego utrata nie oznacza pozbawienia etnicznej lub kulturowej tożsamości (Stępkowska, 2019).

Przedstawione wyniki badań mają na celu pokazanie, jakie czynniki wpływają na kształtowanie się tożsamości u młodych bilingwistów, czy dwujęzyczność wpływa na ich samoidentyfikację oraz czy rodzice-emigranci pomagają im w rozwijaniu poczucia bycia Polką/Polakiem. Zaprezentowane badania mają charakter empiryczny i zostały przeprowadzone na poziomie indywidualnym za pomocą dwóch narzędzi badawczych: wywiadu z wykorzystaniem m.in. komunikatora Messengera oraz kwestionariusza ankiety.

Charakterystyka respondentów

Badani respondenci wychowują się w jednokulturowych rodzinach, ale w wyniku podjętej przez rodziców decyzji o emigracji są zanurzeni w dwóch kulturach: irlandzkiej i polskiej. Kontakt osób z dwiema kulturami prowadzi do ich dwukulturowości. W opisywanych badaniach uczestniczyły trzy grupy uczniów: ankietowani, którzy ukończyli już naukę w Szkolnym Punkcie Konsultacyjnym w Waterford – 12 uczniów w wieku 19 lat, bilingwiści czwartej klasy liceum – 5 osób w wieku 17 lat oraz uczniowie szkoły podstawowej w wieku 8–15 lat – 45 osób. W tych różnych grupach wiekowych poszukiwano odpowiedzi na te same pytania: czy miejsce urodzenia determinuje kształtowanie tożsamości oraz czy dwujęzyczni respondenci bez względu

² Antonina Kłoskowska (1996) podaje dwa składniki tożsamości jednostkowej: walencję kulturową oraz identyfikację narodową. Wyróżnia: uniwalencję – uznanie jednej kultury, biwalencję – uznanie dwóch kultur, poliwalencję – uznanie więcej kultur i ambiwalencję – nieuznanie ani jednej kultury (s. 162).

³ Świadomość tożsamości kulturowej jest wynikiem kontaktu z inną grupą, sposobem określenia samego siebie poprzez przynależność do różnego typu grup (Nikitrowicz, 1995, s. 71).

na wiek, grupę społeczną, którą się otaczają, oraz wpływy wzajemnych interakcji postrzegają siebie tak samo. Wszyscy respondenci odpowiadali na te same pytania. W udzielonych odpowiedziach została zachowana oryginalna pisownia.

Wypowiedzi i samoidentyfikacja respondentów

Pierwsza grupa badanych liczyła 12 osób, wszystkie wyemigrowały wraz z rodzicami w wieku 4–7 lat, uczęszczały do Polskiej Szkoły, jednak na różnych etapach zakończyły w niej naukę. Obecnie mają lat 19. Dwóch respondentów reemigrowało do Polski. Odpowiedzi do badania uzyskałam, korespondując z nimi za pomocą internetowego komunikatora Messenger.

Respondenci byli proszeni o udzielenie odpowiedzi na następujące pytania:

1. Kim się czujesz?
2. Czy miałaś /miałeś kiedyś okres, że nie wiedziałeś, kim jesteś?
3. Czy chciałbyś kiedyś wrócić do Polski?
4. Czy masz więcej przyjaciół Polaków czy Irlandczyków?
5. Obecnie studiujesz czy pracujesz?

Wiktoria, studentka w Irlandii: *Czuję się Polką. Zawsze wiedziałam kim jestem przez rodziców i częste wyjazdy do Polski. Może w dalekiej przyszłości chciałabym wrócić do Polski. Mam tylu samych znajomych.*

Wiktoria B., studentka w Irlandii: *Czuję się Polką, zawsze tak się czułam. Nigdy nie miałam poczucia, że nie wiem kim jestem. Nie chciałabym wrócić do Polski, mam więcej znajomych Irlandczyków.*

Wojtek, pracuje: *I feel polish and no I always know who I am and no I do not wants to move back to Poland to live there but on vacation definitly yes⁴.*

Krzysztof, pracuje: *Teraz czuję się bardziej Irlandczykiem, ponieważ zacząłem zadawać się z większą ilością Irlandczyków i przestałem się limitować do tylko polskiego towarzystwa. W moim wieku nie ma tylu Polaków w moim mieście. Nie chciałbym wracać do Polski, ponieważ życie tam wydaje się trudniejsze a tutaj mam przyjaciół i zapewniiony dopływ pieniędzy. Jedyna rzecz, która mogłaby mnie skłonić do powrotu to, że mam swój dom.*

Wiktor, pracuje: *Czuję się Polakiem. W Polsce skończyłem przedszkole i zerówkę i dorastałem z dziadkami z którymi zawsze miałam dobry związek. Mam więcej przyjaciół Irlandczyków. Komfortowo się tutaj czuję więc nie chciałbym wracać do Polski.*

⁴ W przypadku Wojtka L2 stał się jego kodem podstawowym. Zawadowski opisał taką możliwość, gdy w fazie dojrzałej w wyniku pewnych zmian społecznych następuje zmiana kodu językowego i nie jest ona zależna od kolejności akwizycji języków (Zawadowski, 1961).

Oliwia, studentka: *Zawsze czułam się Polką, dzięki rodzinie i bez wątplenia znajomym. Polska kultura też mi jest dużo bardziej znajoma niż irlandzka. Nie wykluczam powrotu do Polski, więcej mam znajomych Polaków⁵.*

Max, pracuje: *Zawsze czułem się Polakiem i mam nadzieję, że to się nie zmieni. Wydaje mi się, że każdy ma taki okres czasem w życiu gdzie pytamy o siebie. Gdybym znalazł dobrze płatną pracę to bym chciał jak najszybciej wrócić do Polski. Mam bardzo mieszane towarzystwo.*

Iza, studentka: *Czuję się Polką. Miałam takie odczucie. Będąc w Irlandii zawsze czułam się Polką jednak po dłuższej chwili w Polsce miałam takie przemyślenia, że jednak już tam nie należę i w pełni nie czuję się ani Polką ani Irlandką. W Irlandii ludzie wydają się tak nie przejmować wszystkim i przywykłam do ich towarzystwa. Czułam się tak luźniej więc pewnie dlatego w Polsce poczułam, że tam w pełni nie należę. Wydaje mi się, że w Polsce brakowało mi zrozumienia od innych. Planuję powrót za rok na studia do Polski. W Irlandii nigdy nie poczuję się jak w domu bo cała moja rodzina mieszka w Polsce i pół życia tam spędziłam, mam dużo pięknych wspomnień. Może gdybym urodziła się w Irlandii nie znałabym innego miejsca i mogłabym w pełni się zaklimatyzować. Mam więcej przyjaciół Irlandczyków.*

Adrian, pracuje: *Czuję się Polakiem. Zawsze tak czułem. Mam znajomych większości Polaków bo lepiej rozmawia mi się po polsku. Od zawsze rozmowa po angielsku różniła się od rozmawiania po polsku.*

Angelika, studiuje i pracuje: *Czuję się Polką i zawsze tak się czułam. Na stałe nie chciałabym wrócić do Polski, jedynie jeździć na parę miesięcy lub na wakacje. Mam więcej przyjaciół Irlandczyków.*

Konrad, uczy się i reemigrował do Polski: *Czuje się Polakiem ale będąc w Irlandii czułem się Irlandczykiem. Mam obecnie więcej przyjaciół Polaków ale tęsknię za osobami z którymi byłem tam związany, za atmosferą, często wracam do Irlandii myślami.*

Nicola, studiuje w Polsce: *Czuję się bardziej Irlandką niż Polką. Wychowałam się w Irlandii i mieszkałam tam przez większość mojego życia. Zachowuję się bardziej jak Irlandka niż Polka. Nawet znajomi w Polsce mówią do mnie po angielsku. Irlandczycy są bardziej życzliwi, pogodni, przyjaźni. Na przykład „hello” na ulicy. Nie miałam nigdy poczucia, że nie wiem kim jestem. Na początku czułam się Polką ale jak zaczęłam dorastać, uświadomiłam sobie, że czuję się bardziej Irlandką niż Polką. Nigdy nie chciałam wrócić do Polski ale moi rodzice podjęli taką decyzję, nie planuję pozostać w Polsce dłużej. Mam więcej przyjaciół Irlandczyków⁶.*

⁵ W tożsamości kulturowej jednostka nie dąży do upodobnienia się do innych osób. Świadomie dokonuje selekcji (Mamzer, 2002, s. 112).

⁶ Istnieje koncepcja lustrzanego odbicia, gdy człowiek postrzega siebie przez pryzmat innych osób (Cooley, 1992, s. 20).

Drugą grupę badawczą stanowili uczniowie liceum, którzy w różnym wieku przybyli wraz z rodzicami do Irlandii.

Miłosz, wyemigrował w wieku 11 lat: *Czuję się Polakiem. Zawsze tak się czułem. Jednak domu nie czuję ani w Polsce ani w Irlandii. Moja mama czuje się w domu kiedy jedziemy do Irlandii, ale ja czuję się tak samo wszędzie. Jedyna różnica, którą czuję to, że w Irlandii mam swój własny pokój i trochę prywatności, lecz ta różnica nie jest dla mnie wielka. Nie chciałbym wracać do Polski. Mam tylko samo kolegów Polaków i Irlandczyków.*

Jessika, miała rok, gdy wyemigrowała: *Czuję się Polką zawsze tak się czułam. Chciałabym wrócić do Polski, ponieważ gdy cała rodzina wróciła do Polski (babcia, ciocie) nie czuję domu nigdzie. Mam tylko samo znajomych Polaków i Irlandczyków.*

Julia, wyemigrowała w wieku 4 lat: *Czuję się Polką. Zawsze płakałam jak wracałam z Polski ale nie czuję kompletnie w domu ani w Polsce ani w Irlandii. Nadal tęsknię za Polską i jak zarobki byłyby lepsze to wtedy przeprowadziłabym się do Polski. Mam tylko samych znajomych.*

Eryk, miał rok, gdy wyemigrował: *Czuję się Polakiem. Jednak bliższa jest mi mentalność irlandzka, życzliwość np. w sklepach. Jeżdżę co roku do Polski. Nie chciałbym wracać do Polski. Mam tylko samo znajomych.*

Kuba, miał 4 lata, gdy wyemigrował: *Czuję się Polakiem i zawsze tak się czułem. Nie chciałbym wracać do Polski bo w Irlandii jest mój dom. Powiedziałbym, że pół na pół mam znajomych bo wielu moich przyjaciół w Irlandii są Polakami.*

Emilia, wyemigrowała w wieku 14 lat: *Czuję się Polką. Chciałabym jak najszybciej wrócić do Polski, tam jest mój dom. Mam więcej przyjaciół Polaków.*

Tab. 1. Miejsce urodzenia i wybór przynależności etnicznej

Wiek badanych i miejsce urodzenia	Liczba osób	Wybór przynależności etnicznej	Wiek badanych i miejsce urodzenia	Liczba osób	Wybór przynależności etnicznej
19 lat, Polska	2	Irlandia	12 lat, Polska	4	Polska
19 lat, Polska	10	Polska	11 lat, Polska	6	Polska
17 lat, Polska	5	Polska	11 lat, Irlandia	1	Irlandia
15 lat, Polska	5	Polska	10 lat, Irlandia	2	Irlandia
14 lat, Polska	8	Polska	10 lat, Irlandia	2	Irlandia i Polska
13 lat, Polska	2	Polska	9 lat, Irlandia	4	Irlandia
13 lat, Włochy	1	Włochy	8 lat, Irlandia	10	Irlandia

W pierwszej grupie badawczej cztery osoby potwierdziły, że czują się Polakami. Z ich odpowiedzi wynika, że to rodzice, związek emocjonalny z dawnym krajem, wspomnienia, kontakt z rodziną w Polsce i regularne wyjazdy do ojczyzny zdeterminowały ich identyfikację z polskością.

Wypowiedź Wiktorii i Oliwi najlepiej ilustruje, jak kluczowa dla kształtowania tożsamości jest postawa rodziców. To oni mogą motywować, kultywować tradycje, wzmacniać poczucie przynależności czy też pomagać w zachowaniu więzi kulturowych i języka.

Kolejnym czynnikiem, który ma znaczący wpływ na samoidentyfikację, jest miejsce zamieszkania. Środowisko, w którym jeden z ankietowanych spędził większość czasu, nawiązał relacje, doświadczając przy tym innej kultury, wpłynęło na jego poczucie bycia Irlandczykiem. Emigranci bowiem żyją nie tylko w dwóch językowych wizjach świata, ale także w dwóch kulturach⁷.

Na tle wszystkich przebadanych w tej grupie bilingwistów wyróżnia się przypadek Nikoli i Krzysztofa. Nikola uzasadnia swoje poczucie bycia Irlandką, wskazując na odpowiadający jej styl życia i wartości środowiska, w którym egzystowała. Powrót do kraju urodzenia nie wpłynął na zmianę jej poczucia przynależności do społeczności irlandzkiej.

Krzysztof, który w Irlandii uczęszczał do Polskiej Szkoły, deklarował w ankietach, że czuje się Polakiem. Po ukończeniu edukacji w polskiej placówce jego poczucie polskości uległo zmianie. Rozpoczął pracę, jednocześnie zmieniając środowisko na irlandzkie, co wpłynęło na jego poczucie tożsamości. Skutkiem tej zmiany była także zmiana statusu języka polskiego. Po wypowiedziach badanego widać, że język angielski stał się jego językiem pierwszym.

Z wypowiedzi ankietowanych wynika, że pod wpływem wzajemnych interakcji tożsamość kulturowa może ewoluować (Guillermo-Sajdak, 2015). W przypadku respondenta Krzysztofa, gdy był dzieckiem, na kształtowanie się jego osobowości mieli wpływ rodzice (socjalizacja pierwotna)⁸.

W drugiej grupie badawczej na ukształtowanie tożsamości respondentów mieli wpływ rodzice, rodzina i znajomi. Zastanawiające w odpowiedziach niektórych ankietowanych jest to, że niektórzy z nich nie mają trudności w określeniu tożsamości, ale brakuje im poczucia „posiadania domu” w danym miejscu, co otwiera perspektywę dla dalszych badań.

W trzeciej grupie badanych dwie osoby, odpowiadając na pytanie: „Czy czujesz się Irlandczykiem i Polakiem?”, wykazały postawę dwukulturową, pozostałe określiły swoją tożsamość jednokulturowo, tj. 19 osób czuje się Irlandką/Irlandczykiem, 40 – Polką/Polakiem, zaś 1 osoba – Włochem.

Osoby, które określiły siebie jako Irlandczyków, wiązały swe poczucie tożsamości z miejscem urodzenia.

⁷ Szerzej tym zagadnieniem autorka zajmuje się w artykule *Preferencja języka polskich dzieci dwujęzycznych w Irlandii* (Botwin, 2021, s. 58).

⁸ Zob. artykuł *Język vs Kultura – tożsamość kulturowa dwujęzycznych reprezentantów emigracji okołosolidarnościowej we Włoszech* (Kowalcze-Franiuk, 2017).

*Czuję się Irlandczykiem, bo tu się urodziłem i tu cały czas mieszkam.
Czuję się Irlandką, bo się urodziłam tutaj i tutaj mam koleżanki.
Czuję się Irlandczykiem, jak byłam młodsza rozmawiałam po polsku, teraz prawie nic.*

W taki sam sposób odpowiadali respondenci, którzy definiują siebie jako Polaka. Podawali dodatkowy argument, poza miejscem urodzenia i przyjaciółmi: *czuję się Polakiem, bo tam jest większość mojej rodziny i tam jest mój dom.*

Pytanie: „Czy masz więcej przyjaciół Polaków czy Irlandczyków?” miało na celu pokazanie, czy grupa społeczna, nowe liczne przyjaźnie mogą wpłynąć na samoidentyfikację. Z odpowiedzi ankietowanych wyraźnie wynika, że integracja z określoną grupą społeczną nie wpływa na własną definicję siebie.

Na pytanie „Czy chciałbyś kiedyś wrócić do Polski?” 10 osób odpowiedziało – nie, 8 osób – nie wiem, 22 osoby – tak, a 5 – bardzo. Plany ankietowanych w większości nie są związane z Irlandią, dopytani uczniowie uzasadnili swoją wypowiedź chęcią powrotu do rodziny, do przyjaciół, a także zamiarem studiowania w Polsce.

Podsumowanie

Podsumowując zaprezentowane wyniki badań, należy stwierdzić, że miejsce urodzenia niewątpliwie wpływa na samoidentyfikację młodych bilingwistów. Inne czynniki, takie jak środowisko kulturowe, język, rodzina czy związek emocjonalny z Polską, również odgrywają istotną rolę w kształtowaniu tożsamości bilingwalnych osób przebywających na emigracji. Z przeprowadzonych badań wyraźnie wynika, że samoidentyfikacja jest silnie związana z miejscem urodzenia i preferencją wyboru języka w procesie komunikacji. Ankietowani wraz z rodzicami imigrantami kultywują język i tradycje swojej ojczyzny, przyjmując jednocześnie zwyczaje irlandzkie. Okazało się, że czynnikiem, który może wpłynąć na kształtowanie tożsamości osoby bilingwalnej, jest też zachowanie danej grupy społecznej, jej styl życia oraz wyznawane wartości. Analiza odpowiedzi pokazała również, jakie wyzwania stawia przed bilingwistami życie w dwóch kulturach, a także jak może ona przyczynić się do lepszego zrozumienia procesów tożsamościowych w kontekście migracji. Dwujęzyczność może prowadzić do ciekawych dynamik, gdy jednostka stara się łączyć obie kultury, a jednocześnie próbuje zachować swoją tożsamość.

Bibliografia

- Bartz B. (1997). *Idea wielokulturowego wychowania w nowoczesnych społeczeństwach*. Radom: Wydawnictwo Instytutu Technologii i Eksploatacji.
- Bauman Z. (1995). *Wieloznaczność nowoczesna, nowoczesność wieloznaczna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Bell D. (1998). *Kulturowe sprzeczności kapitalizmu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Bokszański Z. (2015). *Tożsamości zbiorowe*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

- Botwin J. (2021). Preferencja języka polskich dzieci dwujęzycznych w Irlandii. W: I. Wieczorek, A. Roter-Bourkane (red.), *Glottodydaktyka polonistyczna. Strategie – wartości – wyzwania* (s. 53–61). Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- Cieszyńska J. (2006). *Dwujęzyczność, dwukulturowość – przekleństwo czy bogactwo? O poszukiwaniu tożsamości Polaków w Austrii*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej.
- Erikson E.H. (2004). *Tożsamość a cykl życia*. Poznań: Wydawnictwo ZYSK i S-ka.
- Guillermo-Sajdak M. (2015). *Bilingwizm polsko-hiszpański w Argentynie*. Warszawa: Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Instytut Studiów Iberyjskich i Iberoamerykańskich UW.
- Haugen E. (1972). Language Contact. *Nowoje w lingwistykje VI. Jazykowyje kontakty, 3*, 61–80.
- Kłoskowska A. (1996). *Kultury narodowe u korzeni*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kłoskowska A. (2005). *Kultury narodowe u korzeni*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA.
- Kowalcze-Franiuk K. (2018). *Bilingwizm polsko-włoski i tożsamość kulturowa emigracji okołosolidarnościowej we Włoszech*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Kowalcze-Franiuk K. (2017). *Język vs kultura – tożsamość kulturowa dwujęzycznych reprezentantów emigracji okołosolidarnościowej we Włoszech*, PL.IT / rassegna italiana di argomenti polacchi, 8, <https://plitonline.it/pdf/2017/plit-8-2017-144-159-karolina-kowalcze-franiuk.pdf> (dostęp 28.12.2023).
- Kubitsky J. (2012). *Psychologia migracji*. Warszawa: Difin SA.
- Mamzer H. (2002). *Tożsamość w podróży. Wielokulturowość a kształtowanie tożsamości jednostki*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- Nikitrowicz J. (2008). Kosmopolityzm i ojczyzna prywatna jako nowy ład społeczny. W: D. Lalak, *Dom i ojczyzna. Dylematy wielokulturowości*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Smolicz J. (1990). *Kultura i nauczanie w społeczeństwie wieloetnicznym*. Warszawa: PWN.
- Stępkowska A. (2019). *Pary dwujęzyczne w Polsce*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- Tajfel H. (1982). *Social identity and intergroup relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Zawadowski L. (1961). Fundamental relations in language contact. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego, 20*, 3–26.